

УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ
факультет дошкільної та спеціальної освіти
кафедра психології та педагогіки розвитку дитини

РЕФЕРАТ НА
ВИПУСКНУ КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

магістр
(освітній ступінь)

НА ТЕМУ: «Теоретичні засади використання ігрової діяльності в процесі пізнання соціуму дітей дошкільного віку»

Виконала: студентка II курсу,
602 з групи заочної форми навчання
Спеціальності
012 Дошкільна освіта. Початкова освіта
Кабанова Світлана Іванівна
Керівник доцент кафедри
психології та педагогіки розвитку дитини
Карнаух Л.П
Рецензент професор кафедри дошкільної освіти
Семчук С.І.

Умань – 2021

Актуальність дослідження. Зміни, які відбуваються в нашому українському суспільстві, впливають на всі складові соціального становлення підростаючого покоління. Трансформація соціальних зразків і цінностей, прискорення темпів соціальної динаміки, виникнення нових соціальних інститутів неминуче зададуть нові параметри перебігу соціального становлення, висуваючи перед особистістю нові вимоги щодо сформованості її соціальної компетентності. У дошкільному віці гра є провідним видом діяльності, що зумовлює не тільки якісні зміни у її психіці, а й сприяє соціальному становленню особистості.

За своїм походженням і змістом гра є соціальним явищем, що зумовлене розвитком суспільства і його культури. Це особлива форми пізнання світу у суспільстві, що є провідною діяльністю у дошкільному віці. У ігрових умовах дитина виконує ролі дорослих, відтворює їхнє життя, працю, стосунки та задовольняє свої пізнавальні, соціальні, моральні, естетичні потреби.

Дошкільний період дитинства є сенситивним етапом формування соціальних навичок взаємодії з світом, розвитком ігрової діяльності, які є фундаментальними для новоутворень означеного періоду дитинства. Ігрова діяльність є розвивальною, збагачує вихованців знаннями і способами пізнавальної діяльності, формує соціальні інтереси і комунікативні здібності. У зв'язку з цим особливого значення набувають дидактичні, сюжетно-рольові, театралізовані, рухливі ігри.

Проблема організації ігрової діяльності дітей старшого дошкільного віку була предметом досліджень Л. Артемової, А. Богущ, С. Русової, Г. Ващенко, В. Сухомлинського, О. Савченко та інших науковців. Розробкою теорії дитячих ігор, з'ясуванням ролі, структури і значення гри для виховання дітей займалися дослідники: Л. Виготський, О. Леонт'єв, Д. Ельконін, Ж. Піаже, В. Сухомлинський.

Процес пізнання соціуму в процесі ігрової діяльності формує у дитини вміння в ньому орієнтуватися та конструктивно діяти в межах своїх вікових можливостей. У процесі пізнання соціуму відбувається формування

соціальної компетентності у дошкільників, організований під впливом педагогічної взаємодії дорослого з дитиною, на основі її знань, умінь, навичок.

Ідея ознайомлення дітей зі складовими соціуму і формування на основі цих уявлень у ігровій діяльності відповідної соціальної компетентності знайшла відображення в працях багатьох мислителів минулого. Так у дослідники Е. Водовозова, К. Ушинський, О. Запорожець, Е. Тіхєєва, А. Усова, Е. Фльоріна, Н. Виноградова, П. Саморукова розробляли методикау ознайомлення з довкіллям для старших дошкільників. Вивчення окремих напрямів ознайомлення дошкільників з соціумом було здійснене в дослідженнях учених нашого часу (А. Богуш, Н. Гавриш, Л. Калузька, О. Кононко). Ці дослідження стали теоретичною основою до пошуку шляхів формування соціальної компетентності засобами ігрової діяльності як до актуальної, комплексної проблеми дошкільної педагогіки і психології.

Загальноприйнятими підходами по ознайомленню дітей з соціумом є отримання уявлень про окремі явища соціальної дійсності у грі. В нашому дослідженні ми намагалися створити для дитини уявлення про цілісну картину соціуму, в якій вона є центральною фігурою. При такому підході у малюка формуються уявлення про себе як про частину соціуму.

Саме в дошкільному віці закладаються основи соціальної компетентності, які на етапі дошкільного дитинства мають свою специфіку: дитина у ігровій діяльності оволодіває елементарними знаннями про світ, про саму себе та сферу соціальних та міжособистісних стосунків.

Становлення дошкільника як активного суб'єкта соціуму відбувається разом з розвитком в нього соціальних почуттів, потреб і соціального досвіду. При цьому потрібно враховувати обмеженими життєвий досвід дитини, соціальних умінь та навичок соціальної поведінки.

Необхідність дослідження обраної проблеми обумовлена загостренням протиріч між процесами соціального розвитку особистості та системою

традиційного виховання в закладах дошкільної освіти засобами ігрової діяльності.

Педагогічна значущість дослідження, недостатня розробленість вказаних питань визначили вибір теми дослідження – «Теоретичні засади використання ігрової діяльності в процесі пізнання соціуму дітей дошкільного віку».

Об'єкт дослідження – є процес пізнання соціуму дошкільників в умовах організації ігрової діяльності в закладі дошкільної освіти.

Предмет дослідження – методика формування соціальної компетентності особистості дитини-дошкільника в ігровій діяльності.

Мета дослідження – науково обґрунтувати і експериментально перевірити методику формування соціальної компетентності старших дошкільників в ігровій діяльності.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати психолого-педагогічну літературу з проблеми використання ігрової діяльності в процесі пізнання соціуму дошкільників.
2. Розробити методику діагностики сформованості соціальної компетентності в умовах ігрової діяльності для дітей дошкільного віку.
3. Виявити рівні сформованості соціальної компетентності у дітей старшого дошкільного віку за допомогою розроблених показників.
4. Розробити та апробувати методику формування соціальної компетентності старших дошкільників з використанням ігрової діяльності.
5. Визначити зміст, форми і методи формування соціальної компетентності старших дошкільників з використанням ігрової діяльності.

Методологічну основу дослідження склали: теорія ампліфікації дитячого розвитку в діяльності (А. Запорожець); теорія діяльності (Л. Виготський, П. Гальперін, А. Запорожець.); положення Н. Поддьякова про роль знань в пізнавальному розвитку дитини, про значення соціалізації в становленні особистості (В. Кузь, Н. Лавриченко, С. Литвиненко, Ж. Піаже).

Для вирішення поставлених в дослідженні завдань використаний комплекс методів дослідження: вивчення і аналіз психологічної, педагогічної літератури, констатувальний та формувальний експеримент; спостереження, бесіди з дітьми, анкетування, аналіз продуктів діяльності дітей, методи статистичної обробки даних.

Теоретична значущість дослідження: проаналізовано положення про роль гри як провідної діяльності дітей дошкільного віку; виокремлено теоретичні засади впливу ігрової діяльності у дітей дошкільного віку на процес пізнання соціуму.

Практична значущість дослідження полягає у розробці та експериментальній перевірці методики формування соціальної компетентності у ігровій діяльності дошкільників. Матеріали дослідження можуть бути використані в системі педагогічної просвіти педагогічних кадрів.

Апробація дослідження: основні положення магістерської роботи доповідалися на звітній конференції УДПУ імені Павла Тичини (2021 р.).

В результаті виконаного дослідження ми дійшли таких висновків:

1. Проаналізовано психолого-педагогічну літературу з проблеми використання ігрової діяльності в процесі пізнання соціуму дошкільників. Становлення соціальної компетентності на етапі дошкільного дитинства має свою специфіку: дитина володіє елементарними знаннями про світ, саму себе, сферу стосунків. Таким чином, соціальна компетентність — це сукупність знань, вмінь та ціннісних орієнтацій, які зумовлюють доцільну поведінку особистості в соціальному середовищі. Соціальна компетентність особистості виявляється: відносно свого «Я» у сфері індивідуального (фізичне «Я», когнітивне «Я», психо-соціальне «Я»), відносно інших людей — у сфері спілкування (перцептивна, комунікативна, інтерактивна сторона). Тільки в ігровій діяльності повною мірою виявляється здатність дітей моделювати людські взаємовідносини, відбувається соціалізація особистості в програванні соціальних ролей.

2. Розроблено та експериментально апробовано методику діагностики сформованості соціальної компетентності в умовах ігрової діяльності для дітей дошкільного віку. Результати дослідження дали змогу виявити три рівні сформованості соціальної компетентності у старших дошкільників (достатній, задовільний, низький) шляхом використання розроблених показників. Вони дозволили констатувати рівні формування соціальної компетентності щодо себе, однолітків і дорослих.

3. В процесі дослідження була розроблена і перевірена методика формування соціальної компетентності для дітей 5-6 років (програма «Я і соціум» шляхом використання ігрової діяльності в умовах найближчого оточення дошкільників в соціумі (дитина – однолітки – дорослі). Застосування її в процесі особистісно-орієнтованої взаємодії дорослого з дітьми вивело більшість дошкільників на перспективний рівень сформованості соціальної компетентності.

4. Визначено зміст, форми і методи формування соціальної компетентності старших дошкільників з використанням ігрової діяльності.

Ефективними методами формування соціальної компетентності старших дошкільників визначено: інтерактивні ігри, розігрування проблемних ситуацій, використання ігор, ігор-вправлянь, ігор-імітацій, методу демонстрації вербальних засобів ознак симпатії.

У результаті проведеного дослідження ми зробили висновок, що запропонований зміст апробованої методики забезпечив перспективу розвитку дитини-дошкільника в ігровій діяльності.